

Nina Woderska
ninawod@wp.pl
Katedra Pedagogiki Ogólnej i Porównawczej
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz

Dawca z Facebooka. Internet i media społecznościowe w propagowaniu idei dawstwa narządów do transplantacji

Wstęp

Wraz z wprowadzeniem ustawy transplantacyjnej w 2005 roku proces pobierania i transplantacji narządów został uregulowany. Jednak wraz z ustawą wprowadzona została zasada zgody domniemanej. Zasada ta bazuje na tym, iż każdy człowiek, który nie zastrzegł za życia sprzeciwu w dopuszczalnych trzech formach, zostaje zgodnie z prawem uznany po śmierci za potencjalnego dawcę narządów [Ustawa transplantacyjna, 2005]. Niski poziom wiedzy społeczeństwa o dawstwie i transplantacji narządów oraz wspomniana zasada zgody domniemanej jest przyczyną oporu oraz obaw wobec tej metody leczenia [Feliński, 2012, s. 15].

Zapotrzebowanie na narządy nadal jednak przewyższa podaż [Zarządzenie w sprawie..., 2013]. Organizacje publiczne i pozarządowe, aby zmienić obecną sytuację, podejmują wiele działań w zakresie propagowania dawstwa narządów i edukowania społeczeństwa.

Jednym z narzędzi wykorzystywanych do szerzenia idei dawstwa narządów jest Internet. Za jego pomocą organizacje pozarządowe, szpitale, koordynatorzy transplantacyjni czy Centrum Organizacyjno-Koordynacyjne ds. Transplantacji POLTRANSPLAT docierają do społeczeństwa, które tym razem ma szansę podjąć świadomą decyzję wobec zgody bądź sprzeciwu na oddanie narządów do przeszczepu.

W wirtualnym świecie projektowane są strony internetowe poświęcone propagowaniu wiedzy o transplantacji. Aktywne działania prowadzone są także za pomocą portali społecznościowych. Profile na Facebooku są nie tylko źródłem zdobywania wiedzy, lecz także miejscem, w którym użytkownicy deklarują swoją wolę oraz informują o niej najbliższą rodzinę oraz znajomych.

Wyniki badań prowadzonych w 2012 roku na Johns Hopkins University School of Medicine w Stanach Zjednoczonych wykazały, że dzięki akcji umożliwiającej deklarację swojej woli na profilu Facebook'a, nastąpił nagły wzrost liczby osób, które zarejestrowały się jako dawcy narządów [Cameron, Massie, Alexander i inni, 2012].

Ku społeczności wirtualnej

Rozwój cyfryzacji i mediów zapoczątkował wiele zmian w społeczeństwie. Dostępność informacji zwiększyła się, a wzywaniem stało się ich wyselekcjonowanie, a nie zdobycie. Dzięki dualnej strukturze społeczeństwa osadzonej w świecie realnym i wirtualnym możliwy stał się transfer wiedzy do miejsc i osób, do których wcześniej dostęp

był ograniczony. Działalność edukacyjna nigdy nie była tak rozległa i dostępna, a stopień internalizacji społeczeństwa tak duży. Jak wynika z badań GUS-u dotyczących społeczeństwa informacyjnego w Polsce w 2012 r. 58,7% osób w wieku 16-74 regularnie (co najmniej raz w tygodniu) korzystało z Internetu (wobec 57,9% w roku poprzednim). W 2011 r. w Unii Europejskiej odsetek regularnych użytkowników Internetu wynosił 68% i w porównaniu z 2010 r. wzrósł o 3% [GUS, 2012, s.107].

W prowadzeniu zintegrowanych działań w wirtualnym i rzeczywistym środowisku dostrzec można wiele zalet. Fundacje, stowarzyszenia, sektor publiczny także zdały sobie sprawę z korzyści wynikających z takiego działania, które można sklasyfikować jako:

- *rozszerzenie dostępu do osób o potrzebnych kompetencjach i umiejętnościach,*
- *dostęp do kapitału ludzkiego poza granicami społeczności terytorialnej,*
- *zbudowanie e-społeczności faktycznie zaangażowanej w misję oraz realizowane działania (znacznie wykraczającej poza instrumentalne wykorzystanie społeczności internetowych jako biernych odbiorców treści informacyjno-promocyjnych),*
- *możliwość budowania relacji społecznych wykraczających poza granice społeczności terytorialnej,*
- *możliwości pozyskiwania środków poprzez wykorzystanie narzędzi ICT i dostęp do kanałów komunikacji internetowej,*
- *dostęp do dobrych praktyk z różnych krajów i kultur* [Łukasiak, Rokicka, 2013, s. 15].

Przykłady szerzenia idei dawstwa narządów za pomocą globalnego systemu komunikacji. Internet i media społecznościowe

Kampania edukacyjna Dawca.pl – Bądź świadomym dawcą narządów.

Strona internetowa: www.dawca.pl

Profil na portalu Facebook: www.facebook.com/dawcapl

Aplikacja, gra na komputer: apps.facebook.com/trans_misja

Przekonany o sile Internetu i mediów społecznościowych jest zespół kampanii edukacyjnej Dawca.pl – Bądź świadomym dawcą narządów. Całkowicie oparł on swoją koncepcję szerzenia idei dawstwa i obalania mitów dotyczących pobierania narządów i szpiku na wirtualnej rzeczywistości i pozyskiwaniu e-wolontariuszy, których zadaniem jest przekazywać idee dalej na gruncie lokalnym. Sama kampania także prowadzona jest przez wolontariuszy – w dużej mierze studentów i absolwentów gdańskiej uczelni. Od czasu przejęcia kierownictwa nad kampanią w 2002 roku od lekarzy – założycieli z Akademii Medycznej w Gdańsku, zespół kampanii zastosował wiele nowoczesnych i nowatorskich na skalę Polski przedsięwzięć.

Z pewnością można do nich zaliczyć stronę internetową www.dawca.pl, na której rzetelna wiedza przeplata się z historiami życia biorców. Strona zawiera aktualności naukowe z Polski i świata, informacje prawne, etyczne, światopoglądowe związane z tematyką transplantacji narządów, krwi oraz szpiku, słownik pojęć oraz odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania. Ze strony można także pobrać oświadczenie woli, które jest „testamentem” osoby chcącej oddać pośmiertnie narządy. O tym, że oświadczenie woli nie ma mocy prawnej każdy internauta dowiedzieć się może z kursu e-leraningowego.

Na stronie zamieszczony został pierwszy w Polsce szeroko dostępny kurs, przygotowany przez specjalistów z dziedziny transplantologii. Szkolenie dedykowane jest w szczególności młodzieży szkół ponadgimnazjalnej i studentom, jednak ze względu na globalny charakter – dostępny jest dla każdego, kto chce poszerzyć swoją wiedzę z zakresu pobierania i transplantacji narządów. Projekt dofinansowany przez Ministerstwo Zdrowia ze względu na poziom trudności został podzielony na dwie części. Kurs podstawowy przeznaczony dla ogółu odbiorców i konfrontuje użytkownika z takimi tematami, jak:

1. Co to jest transplantologia i jakie komórki, tkanki i narządy obejmuje.
2. Fizjologiczne i kliniczne znaczenie komórek, tkanek i organów, które można przeszczepiać.
3. Aspekty prawne i organizacyjne przeszczepiania komórek, tkanek i narządów w Polsce [Dawca.pl, s. 2].

Druga część kursu – zaawansowana- została stworzona z myślą o osobach pracujących i związanych z placówkami ochrony zdrowia, a także innych zainteresowanych, chcących pogłębić dotychczas zdobytą wiedzę. Kursant, aby zdobyć Certyfikat Świadomego Dawcy Narządów musi zaznajomić się z tematyką poniższych zagadnień oraz poprawnie odpowiedzieć na pytania kontrolne:

1. Uwarunkowanie przeprowadzenia przeszczepów – kwestia zgodności antygenowej oraz ryzyko związane z przeszczepianiem.
2. Najnowsze osiągnięcia transplantologii oraz jej przyszłość w medycynie.
3. Aspekty prawne, etyczne i religijne przeszczepiania tkanek i narządów w Polsce i na świecie [Dawca.pl, s. 2].

Klub Dawca.pl to kolejny projekt zespołu wolontariuszy chcących szerzyć idee dawstwa. Za cel postawiono kreowanie ruchu wolontariuszy na rzecz transplantologii. Jak wynika z regulaminu klubu, Klub Dawca.pl zrzesza członków wspierających Polskie Towarzystwo Programów Zdrowotnych (PTPZ).

Członkowie klubu uczestniczą w propagowaniu idei świadomego dawstwa narządów w szczególności poprzez:

- *noszenie przy sobie deklaracji oddania swoich narządów po śmierci,*
- *noszenia karty dawcy,*
- *popularyzację idei świadomego dawstwa narządów w swoich środowiskach,*
- *wspierania finansowego idei świadomego dawstwa poprzez darowizny i odpisy podatkowe [www.dawca.pl].*

Liczba członków klubu zwiększa się z dnia na dzień – jest ich ponad 30 000 (stan na 13.05.2013 r.). Jak informują organizatorzy kampanii – zdarzały się okresy, w których w ciągu tygodnia do klubu przyłączało się 1200 osób.

Działacze kampanii aktywnie prowadzą profil na Facebooku – podejmują dyskusję, zachęcają fanów portalu do umieszczania zdjęć ukazujących ich działania w zakresie promowania idei świadomego dawstwa (znak rozpoznawczy to niebieska opaska na rękę) czy zachęcają do poruszenia tematu dawstwa w gronie rodziny. Profil tętni życiem i liczy blisko 60 000 fanów (stan na 25.07.2013 r.), którzy prowadzą między sobą dyskusje, wymieniają się uwagami i doniesieniami na temat transplantologii.

Gra „Trans-misja” to kolejna propozycja twórców kampanii Dawca.pl. Gra dedykowana internautom ukazała się 26 października 2012 roku jako aplikacja na Facebooka [apps.facebook.com/trans_misja]. Autorzy za cel postawili sobie zwrócenie uwagi, wywołanie dyskusji i namysłu nad życiem przy pomocy gry i zabawy. Celem gry jest zdobycie jak największej liczby punktów. Na początku rozgrywki uczestnik proszony jest o wytypowanie pięciu osób, które wsiądą z nim do samochodu i wybiorą się w podróż. Osobami tymi są znajomi z osobistych kont graczy (jest to możliwe, dzięki zamieszczeniu gry na Facebooku). W krótkiej animacji wprowadzającej do gry, uczestnik widzi, jak samochód z jego wirtualnymi znajomymi rozbija się o drzewo i unoszą się z niego duchy. Dopiero teraz rozpoczyna się właściwa rozgrywka. Zadaniem uczestnika jest spełnianie marzeń duchów, które związane są z życiem na ziemi lub w niebie. Od liczby organów w każdym duchu zależy, czy wysunie się w kierunku nieba czy ziemi. Największa liczba punktów zostaje zapisana na tablicy wyników.

Fot. 1. Kadr z gry *Trans-misja* popularyzującej dawstwo narządów do transplantacji

Źródło: apps.facebook.com/trans_misja [dostęp 15.07.2013]

Podsumowanie

Kampania edukacyjna Dawca.pl to pierwsza w Polsce tak szeroko zakrojona działalność mająca na celu popularyzację dawstwa narządów do przeszczepu za pośrednictwem Internetu. Wykorzystując różne kanały oraz sposoby dotarcia do odbiorcy

wytycza nową jakość w popularyzacji i edukacji na tak ważny społecznie temat. Elementy entertainment education – czyli edukacji za pomocą rozrywki/przez rozrywkę (gra internetowa, kurs on-line, animowana forma podręcznika) sprawiają, że kontakt (często po raz pierwszy) jednostki z trudnym tematem transplantacji narządów, nagłej śmierci, podjęcia decyzji o oddaniu narządów po śmierci, może być pozbawiony lęku, strachu czy wyparcia.

Przed edukacją zdrowotną w zakresie dawstwa i transplantacji narządów stoi jeszcze wiele wyzwań – opór przed tą formą leczenia nadal w pewnych kręgach (m.in. kulturowych) jest wysoki. Dzięki wykorzystaniu wirtualnych metod i możliwości potencjalnego dotarcia do każdej jednostki za pomocą Internetu, działania na rzecz popularyzacji i edukacji społeczeństwa wobec dawstwa narządów mogą nabrać na sile i okazać się sukcesem.

Literatura

Cameron M., Massie A. B., Alexander C. E. i inni: *Social Media and Organ Donor Registration: The Facebook Effect*. "American Journal of Transplantation" 2012, nr 1/26, [dostęp 18.05.2013]

Dawca.pl: *Program internetowego szkolenia*.

[http://www.kuratorium.gda.pl/pliki/program%20internetowego%20szkolenia.pdf/](http://www.kuratorium.gda.pl/pliki/program%20internetowego%20szkolenia.pdf) [dostęp 25.05.2013]

Hofmokr J.: *Internet jako dobro wspólne*. Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009

Feliksiak M.: *Postawy wobec przeszczepiania narządów. Komunikat z badań*. Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2012.

[http://cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_105_12.PDF/](http://cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_105_12.PDF) [dostęp 1.06.2013]

Kaliciński P.: *Zasady funkcjonowanie Krajowych Rejestrów Transplantacyjnych*.

[W:] Rutkowski B., Kaliciński P., Śledziński Z., Wujtewicz M., Milecka A.: *Praktyczny przewodnik. Wytyczne dotyczące zasad zgłaszania, kwalifikacji i przygotowania zmarłych dawców do pobrania narządów*. Via Medica, Gdańsk 2009

Łukasiak P., Rokicka P.: *Zintegrowana animacja społeczna na rzecz dobra wspólnego: społeczności lokalne a społeczności wirtualne. Materiały edukacyjne dla pracowni dobra wspólnego*.

[http://www.lokalnepartnerstwa.org.pl/file/fm/BIBLIOTEKA/manuale/Zintegrowana_animacja_spoleczna.pdf/](http://www.lokalnepartnerstwa.org.pl/file/fm/BIBLIOTEKA/manuale/Zintegrowana_animacja_spoleczna.pdf) [dostęp 15.06.2013]

Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z 2008-2012.

Red. Urząd Statystyczny w Szczecinie. *Informacje i Opracowania Statystyczne*, Warszawa 2012. [http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce_2008-2012.pdf/](http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce_2008-2012.pdf) [dostęp 24.05.2013]

http://www.poltransplant.org.pl/statystyka_2013.html/ [dostęp 15.06.2013]

<http://www.facebook.com/Poltransplant/> [dostęp 15.06.2013]

<http://www.facebook.com/CentrumZdrowiaDziecka/> [dostęp 15.06.2013]

<http://www.dawca.pl/o-inicjatywie/nasza-misja/> [dostęp 01.06.2013]

<https://www.facebook.com/dawcapl/> [dostęp 18.05.2013]

<http://www.uniatransplantacyjna.pl/> [dostęp 01.06.2013]

Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek.
Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1411. http://www.poltransplant.org.pl/ust_jednoli.html/ [dostęp 01.06.2013]

Zarządzenie w sprawie Poltransplantu. Zarządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 czerwca 2006 r. w sprawie Centrum Organizacyjno-Koordynacyjnego do Spraw Transplantacji „Poltransplant”.